

tui falso ejusque tacitam approbationem necessario non involvant, sicut priora, nobis videtur illa fieri posse licita si gravissima urgeret necessitas, et in contemptum veræ religionis non exigerentur.

§ IV. — De vitiis fidei oppositis.

Fidei opponitur infidelitas, ut fert ipsius nomen : triplici autem modo existere potest infidelitas, vel quia nondum habita est fides, et est infidelitas simpliciter dicta; vel quia fides accepta ex parte deseritur, et est hæresis; vel quia fides totaliter deseritur, et est apostasia.

Punctum primum. — De infidelitate.

Tripliciter aliquis vera fide carere potest, vel quia de fide nihil audivit, et ipsius infidelitas dicitur *negativa*; vel quia fidem sufficienter sibi propositam amplecti noluit, aut, data occasione, notitiam fidei comparare neglexit, et infidelitas ejus vocatur *privativa*; vel quia, de fide sufficienter instructus, errorem fidei oppositum voluntarie tuetur, et illius infidelitas est *positiva*.

De peccato infidelitatis.

Infidelitas negativa per se non est peccatum : nam 1° Christus apud Joan. xv, 22, ait : *Si non venissem et locutus fuisset eis, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habent.* 2° Inter propositiones Baii, a summis pontificibus Pio V, Gregorio XIII et Urbano VIII damnatas, reperitur sequens, n. 68 : « Infidelitas pure » negativa in his quibus Christus non est prædicatus, » peccatum est. » Contradictoria est vera. Ergo.

Unde qui in hujusmodi infidelitate versantur, vel aliud peccatum actuale habent, vel non : si prius, damnabuntur, non propter infidelitatem, quæ non est culpabilis, sed propter illud peccatum cujus remissionem sine

fide, ad sensum antea expositum, obtinere non possunt; si posterius, in eodem statu existunt ac infantes non baptizati. Caterum advertendum est constare, ex probatis in Tractatu *de Gratia*, dari cunctis infidelibus gratiam saltem remote sufficientem, qua recte utentes fidem et conversionem ad Deum obtinerent si vellent : non nisi ergo sua culpa peribunt.

Non est dubitandum quin infidelitas, sive privativa, sive positiva, sit peccatum, et quidem ex genere suo gravissimum cum Deo loquenti directe adversetur, et a voluntate pendeat, ut supponitur.

Inter infideles numerandi sunt, 1° pagani, a verbo latino *pago* sic dicti, quia idololatræ jussu imperatorum christianorum ab urbibus expulsi, in pagos se recipiebant ut idola sua colerent. Sub eo nomine comprehenduntur omnes rei creatæ cultores, id est idololatræ latissimo sensu, athei et deistæ qui non fuerunt baptizati : hi omnes antea dicebantur gentiles; 2° Judæi qui messiam promissum semper expectantes, cultum Mosaicum adhuc sequuntur; 3° Mahumetani, qui libros Veteris et Novi Testamenti admittunt, Moysen et Christum habent ut prophetas, sed Mahumetem his majorem esse arbitrantur ejusque doctrinæ ac cultui adhærent.

De conversione infidelium.

Quamvis infidelitas negativa per se non sit peccatum, sed effectus et aliquo sensu pœna peccati, scilicet Adami, nihilominus constat datum fuisse præceptum a Christo Apostolis eorumque successoribus prædicandi *Evangelium omni creaturæ*, Marc. xvi, 15 : vehementi igitur zelo flagrari debemus cujusvis generis infideles ad fidem christianam adducendi, persuasum habentes eos vix aliter salvari posse. Hinc laudabilis consuetudo in Romana Ecclesia perpetuo existens missionarios ad infideles per omnes universi orbis regiones mittendi.

Verum petitur a theologis an sola persuasionis via convertendi sint infideles, ita ut nunquam eos ad fidem

amplectendam cogere liceat, et omnes affirmative respondent, sequentibus innixi rationibus: 1° Decretal. l. 3, tit. 42, cap. 3, § *Item*, et ibid. l. 5, tit. 6, cap. 9, ubi Clemens III ait: « Statuimus ut nullus invitos vel nolentes Judæos ad Baptismum venire compellat. » Eodem sensu Nicolaus I respondit regi Bulgarorum eum hac de re consulenti anno 866; 2° praxi ecclesiæ, quæ via coactionis nunquam usa est sive per se, sive per reges et imperatores christianos, sed, e contra, eam pluries reprobavit. 3° Sufficientem ad hoc non haberet potestatem, quia *de iis qui foris sunt judicare non potest*; I Cor. v, 12. 4° Natura fidei, quæ est actus mentis, non vero corporis, veram prærequirit libertatem, et Christus dicendo: *Qui crediderit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur*, supponit unumquemque habere facultatem eligendi. Ergo. Attamen 1° principes christiani prohibere possunt ne subditi infideles cultum idololatricum exercent, inquantum legi naturali adversatur; quia, vi supremæ auctoritatis, habent facultatem bonis moribus invigilandi et crimina verum Deum offendentia ac societatem scandalizantia impediendi: sic, plaudente Ecclesia, Constantinus Magnus et Theodosius idololatriam proscripserunt; 2° infideles subditos cogere possunt ad doctrinam fidei audiendam, illis denegando jus in provinciis suis habitandi, vel majus tributum eis imponendo, justum tamen, gratias aliis concessas recusando, etc.; sic Gregorius XIII, Constitutione 92, statuit ut Judæi Romæ degentes semel singulis hebdomadis concioni de rebus fidei interesse deberent, sub pœna interdicti cum fidelibus commercii; 3° compellere infideles etiam non subditos ut fidei propagationem non impediunt, nam Ecclesia habet jus prædicandi Evangelium omni creaturæ per orbem universum: qui autem habet jus aliquod, eo ipso habet potestatem efficiendi, per se vel per alios, ut executio illius juris non impediat: ergo non repugnat principes christianos tanquam Ecclesiæ ministros aut ipsi justum præbentes auxilium, violentias infidelium contra fidei prædicatores directas

impedire vel repellere. Ita *S. Th.* 2 2, q. 10, art. 8, et generaliter theologi.

At prorsus illicitum et a spiritu Evangelico alienum foret missionarios cum armis vel militibus incedere, ut infideles ad audiendam fidei doctrinam compellerent; arma enim virorum apostolicorum debent esse patientia, pax, jejunium, vigiliæ, castitas, charitas, veritas, mansuetudo, ut docet B. Paulus, II Cor. vi, 4 et seq. Unde verba Christi, Luc. xiv, 23, *compelle intrare*, sensu morali accipienda sunt, et intelligenda de compulsione per media suasionis.

De commercio cum infidelibus et rituum tolerantia.

1° Constat, ex supradictis, cum infidelibus in cultu eorum falso vel in cæremoniis ad illum attinentibus communicare illicitum esse. Attamen dicunt auctores illicitum non esse cum infidelibus communicare per quædam sacramentalia, v. g., eis dare aquam benedictam, eos admittere ad orandum ritu catholico. Quidam dubitant an liceat eos tolerare in ecclesia dum celebratur Missa, sed post offertorium. Verum, si turmis se immisceant, non videntur arcendi, quia, inquit *de Lugo*, communiter fructus speratur. Ostendimus in Tractatu *de Matrimonio* quid sentiendum sit de matrimonio cum infideli inito vel ineundo. Restat igitur ut de commercio civili quædam dicamus.

2° Secluso perversionis aut scandali periculo, in cunctis civilibus officiis cum infidelibus communicare licet: quod ipse B. Paulus agnoscit, dicens, I Cor. x, 27: *Si quis vocat vos infidelium, et vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate.*

3° At jure canonico, Decreti 2^a parte, causa 28, q. 1, can. 13 et 14, et Decretal. l. v, tit. 6, cap. 13, statutum est quod non liceret 1° cum Judæis habitare, 2° conviviis eorum interesse vel eos invitare, 3° in communi balneo lavari, 4° eos ut medicos adhibere, 5° medicinas ab eis datas accipere; 6° filios eorum in domibus ipsorum euitrire, seu munia nutricis exercere; 7° iis famulari,

8° eisdem servitute subijci, 9° eos in publicis officiis inter Christianos constituere, 10° eorum azymis vesci; et hæc quidem tum ad dignitatem religionis christianæ conservandam, tum ad vitandum perversionis periculum, ex familiaritate cum Judæis Christo specialiter aduersantibus eumque blasphemantibus oriturum. Si non sit periculum perversionis, scandali aut nimie familiaritatis cum Judæis, hæc sæpe excusantur a mortali et aliquando ab omni peccato. Sic *Busenbaum* et post eum *S. Ligorius*, dicentes hanc sententiam esse communem. Vide *Concina* pro diversorum casuum explanatione.

4° Ritus infidelium a principibus christianis nunquam approbari aut foveri possunt, sed eos aliquando tolerare licet, si nempe per eorum prohibitionem majora inducerentur mala, aut majora impedirentur bona; ex duobus quippe malis quæ vitari nequeunt, majus vitandum est.

5° Judæi specialius tolerantur, quia ex eorum conservatione magnum provenit Ecclesiæ bonum, videlicet testimonium fidei nostræ, ex hostibus Vetus Testamentum custodientibus depromptum. Hinc in Decretal. lib. 5, tit. 6, cap. 3 et 7, statuitur Judæos unam tantum synagogam in una civitate habituros esse, quæ restrictio nunc in plerisque Europæ regnis non admittitur.

Punctum secundum. — *De hæresi.*

Hæresis, a verbo græco *αἵρεσις*, *seligo*, cui affinis est vox latina *secta*, a verbo *seco*, est voluntarius et pertinax error intellectus contra aliquam fidei catholicæ veritatem in eo qui fidem recepit.

Dicitur 1° *error intellectus*; quia, sicut fides est actus intellectus veritati a Deo revelatæ adhærentis, ita hæresis debet esse actus intellectus veritatem a Deo revelatam rejicientis. Unde qui aliquam fidei veritatem exterius tantum negat, non est hæreticus, nec pœnas contra hæreticos latas coram Deo incurrit.

Dicitur 2° *voluntarius et pertinax*; voluntarius, quia

nullum esse potest peccatum sine actu voluntatis; et pertinax, quia, ex omnium consensu, hæresis non simplicem supponit errorem, sed resistantiam auctoritati revelationem proponenti: hæc tamen resistantia in uno temporis momento sufficienter existere potest; nec requiritur ut veritas quæ rejicitur habeatur ut revelata: satis est quod sufficienter proponatur, ut bona fides existere nequeat. Hinc qui superbia, præjudiciis, aliisve passionibus abrepti negant propositionem ab Ecclesia definitam, vel adhærent propositioni damnatæ ut fidei adversæ, prætendentes, sine rationabili fundamento, illam sic non fuisse definitam aut damnatam, vel Ecclesiam in tali puncto infalibilem non esse, merito judicantur hæretici.

Dicitur 3° *contra aliquam fidei catholicæ veritatem* vel etiam contra aliquas: in hoc enim hæresis ab apostasia proprie dicta distinguitur, quod scilicet unum vel plura fidei catholicæ dogmata rejiciat, dum apostasia omnia deserat. Veritas autem fidei ea est quæ ab Ecclesia clare fuit proposita ut revelata. Unde qui negaret veritatem revelatam, sed non clare ab Ecclesia propositam ut revelatam, non esset stricte loquendo hæreticus.

Dicitur 4° *in eo qui fidem recepit*; qui enim fidem nullo modo recepit, est infidelis simpliciter dictus, et non hæreticus. Non tamen necesse est ut baptismum realiter suscepit; nam Paulianistæ, qui verum Baptismi ritum non servabant, nihilominus habiti sunt ut hæretici: item et diebus nostris ut tales habentur Sociniani, licet omnem auferant baptismi necessitatem pro iis qui in Christianismo nascuntur. Verumtamen qui valide non fuerunt baptizati licet coram Deo hæretici, pœnas ecclesiasticas in hæreticos latas incurrrere non possunt, quia reipsa de foro Ecclesiæ non sunt.

Certum est hæresim gravissimum esse peccatum; destruit enim fidei virtutem, cum, ex dictis in Tractatu *de Fide*, cap. 6, art. 2, fides in hæretico formali remanere non possit: porro fides est præstantissima virtus, fundamentum justitiæ, radix cæterarum virtutum; sine illa impossibile est placere Deo: ergo.

Dubium voluntarium de aliqua veritate quam Ecclesia proponit ut revelatam, judicando eam esse incertam, aut Ecclesiam eam proponendo errare posse, ad hæresim reducitur et grave est peccatum: nam *dubius in fide infidelis est*, ut habetur in Decretal. l. 5, tit. 7, cap. 1, et ita omnes sentiunt.

Qui assensum deliberate suspenderet circa veritatem sufficienter propositam, ob difficultates intellectui suo objectas, fidem jam non haberet; æquivalenter enim judicaret incertam esse propositionem de qua agitur: secus, si assensum suspenderet, non ob difficultates objectas, sed quia intellectum ad res alias considerandas divertit; quia firmitas fidei in intellectu ejus non ideo est vacillans. Ita communiter theologi.

Notandum præcedentia dicta non esse pro scrupulosis qui ordinarie dubia circa fidem exsurgentia contemnere debent. Vide quæ diximus in Tractatu de *Pœnitentia*, ubi de agendi ratione confessarii erga scrupulosos.

Nunc seorsum nobis dicendum est, 1° de pœnis hæreticorum; 2° de eorum absoluteione; 3° de prohibitione librorum hæreticorum, et 4° de disputatione cum hæreticis.

De pœnis hæreticorum.

1° Certum est Ecclesiam suam non amittere auctoritatem in filios sibi rebelles: hæreticos igitur valide baptizatos pœnis congruentibus plectere potest.

2° *Notandum* quod, ex communi theologorum et canonistarum sententia, hæresis interna non sufficiat ut pœnæ canonice incurrantur: debet esse exterius per actus aut signa non æquivoca manifestata. Non tamen necesse est ut sit publica, nisi de publicis effectibus agatur; v. g., de sacramentorum aut sepulturæ ecclesiasticæ denegatione.

Pœnæ autem adversus hæreticos latæ, sunt: 1° excommunicatio major, et quidem *latæ sententiæ*, juxta communem sensum, ex Decreto, parte 2, causa 24, canon. 1 et 3, ex Decretal. l. 5, tit. 7, c. 13, et ex bulla *In Cœna Domini*: ad gravissimam hanc incurrendam pœnam, ex

communi doctorum consensu, sufficit hæresis occulta, modo exterius, verbo, signo aut facto prodeat, etiam nemine teste; 2° irregularitas, de qua in Tractatu de *Irregularitatibus* diximus; 3° privatio beneficiorum et dignitatum ecclesiasticarum, ex Sexto Decretal., lib. 5, tit. 2, cap. 12, sed per judicis sententiam; 4° privatio jurisdictionis spiritualis, ex Decreto, parte 2, causa 24, q. 1, can. 4 et 36; *S. Th.* aperte docet, 2 2, q. 39, art. 3, hæreticos et schismaticos omni jurisdictione privari. Ab ex bulla Martini V. *Ad evitanda scandala*, in concilio Constantiensi, anno 1417, data, ii soli jurisdictionem amittunt qui per sententiam fuerunt denunciati, vel qui ab Ecclesia manifeste recesserunt ut sectæ separatæ adhererent vel novam formarent sectam; tunc enim jurisdictioni ecclesiasticæ renuntiare censentur; et aliunde Pontifex, in dicta bulla, loquitur tantum de hæreticis inter catholicos versantibus, qui omni jurisdictione antea sententiam judicis, privari non possent sine animarum anxietatibus et gravi incommodo: secus vero ubi agitur de iis qui ab Ecclesia manifeste separati sunt: vide Tractatum de *Ecclesia*; 5° privatio sepulturæ ecclesiasticæ, ex Sexto Decretal., lib. 5, tit. 2, cap. 2; sed hæc pœna infligitur tantum hæreticis denunciatis vel alicui sectæ ab Ecclesia separatæ adherentibus. Sæpe tamen inflicta est Jansenianis tanquam rebellibus et ex specialibus episcoporum statutis.

3° *Notandum* credentes, receptatores et fautores hæreticorum ipso facto excommunicari, ex Decretal. lib. 5, tit. 7, cap. 13, § *Credentes*.

4° Plures aliæ reperiuntur pœnæ in jure canonico adversus hæreticos decretæ, v. g., infamia, amissio potestatis paternæ in filios, confiscatio honorum, ita ut filii et filiæ etiam catholici parentum hæreticorum hæredes non sint, neque per testamentum, neque ab intestato; exilium, carceres, extrema supplicia, etc.

5° *S. Th.* 2 2, q. 11, art. 3, alique theologi, præsertim *Suarez*, contendunt has pœnas, ultimo supplicio non excepto, juste decerni posse; idque probant 1° exemplo

Dei qui in veteri Lege jusserat falsos prophetas occidi, Deut. xiii, 5; 2° ex condemnatione art. 14 Joannis Hus, in concilio Const., qui aiebat doctores affirmantes aliquem censuris ecclesiasticis resistentem et corrigi nolentem, judicio sæculari tradendum esse, comparandos fore pontificibus, Scribis et Phariseis, qui Christum sibi in omnibus obedire nolentem tradiderunt Pontio Pilato; 3° ex usu et praxi Ecclesiæ, quæ hujusmodi pœnas sæpe decrevit; 4° ratione: constat enim hæreticos reipublicam christianam sæpe graviter perturbasse.

6° Ecclesia, vi promissionum Christi, semper juste judicat, sicut infallibiliter docet: pœnas autem corporales, quas adversus hæreticos juste decreverat, per christianos principes aut magistratus pro bono spirituali et temporali societatis christianæ infligebat, ut plures volunt; vel, ut alii melius explicant, ministri Ecclesiæ sive episcopi jure ordinario in sua diœcesi, sive inquisitores jure delegato, doctrinas tantum judicant, hoc unum inquirentes, nempe ut error a fidelibus arceatur; et si pœnæ afflictivæ, vel etiam capitales, adversus hæreticos fuerint institutæ, id tribuendum est imperatoribus et regibus qui hujusmodi novatores bono reipublicæ noxios arbitrabantur. Sic *Devoti*, t. iv, p. 112 et seq., multas citans auctoritates.

7° In hac agendi ratione generaliter spectata quid reprehenditur arguendum, maxime si attendantur constitutiones eorum regnorum christianorum in quibus omnis hæresis tanquam societati perniciosissima excluditur? Non ideo casus particulares vel sententias cunctorum tribunalium Inquisitionis defendere tenemur.

Predictæ pœnæ temporales a longo tempore non sunt in usu iis in locis in quibus civilis existit tolerantia, et ubi impune grassantur hæreses.

Cæterum *S. Th.*, loco citato, et post ipsum theologi, volunt ut hæretici ad Ecclesiam redeuntes, etsi sæpe relapsi, semper recipiantur, quia Ecclesia est benignissima et gremium suum nulli claudit.

Notanda de penis schismaticorum.

Inter schismaticos, alii sunt mixti et alii puri. Schismatici mixti ii sunt qui cum recessu ab obedientia capituli Ecclesiæ, seu ab unione universalis Ecclesiæ, sociant hæresim saltem in aliquo puncto. *Nullum schisma non aliquam sibi confingit hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur.* (Decret. part. 2, caus. 24, q. 3, can. 26.) Schismatici puri ii essent qui, a communione Ecclesiæ recedentes, nullum in fide admitterent errorem.

Schismatici mixti omnibus hæreticorum penis subjacent, ut patet. Pœnæ autem schismaticorum purorum sunt sequentes:

1° Excommunicatio major, quæ, juxta multos, ipso facto incurritur, et secundum alios non nisi per sententiam, maxime ubi bulla *In Cœna Domini* non servatur.

2° Inhabilitas ad requirenda beneficia vel officia ecclesiastica, et præsertim ad obtinendam dignitatem episcopalem. Abjurato schismate, statim cessat inhabilitas.

3° Schismatici beneficiis et officiis ante schisma acquisitis per sententiam privari possunt, non autem ipso facto privantur.

4° Schismatici nominatim denunciati, vel seetæ omnino et evidenter separatæ adhærentes, jurisdictione ecclesiastica ipso facto privantur, adeo ut collationes beneficiorum, sententiæ censurarum, absolutiones, etc., ab eis factæ, ipso facto sint irritæ. Secus judicandum est quamdiu separatio non est manifestata.

5° Qui Ordines a schismatico scienter recipiunt, ipso facto sunt suspensi.

Circa hos aliosque schismaticorum casus, videri potest *Ferraris*, v° *Schisma*.

Ut specialiter noscatur quid sentiendum sit de schismate gallicano anni 1791, in primis consulenda sunt Brevia Pii VI, 13 aprilis 1791 et 19 martii 1792, ex quibus apparet dictum Pontificem *intrusos ac juratos* ab Or-

dine suspendisse, et majorem excommunicationem comminatum fuisse.

Non videtur autem excommunicationem nec suspensionem *ab officio*, vel a *beneficio* de facto inflictam esse. Sequitur laicos censuras proprie dictas non incurrisse.

Sancta Sedes concessit quidem episcopis facultatem absolvendi a censuris sacerdotes qui schismati adhæserant; sed hæc facultas suam habebat applicationem in absoluteione a suspensione. Aliunde, plurimi sacerdotes excommunicationem incurrere potuerant per apostasiam a *statu religioso* vel etiam ab *ordine sacro*, aut per adhæSIONEM *Constitutioni civili*, si, emittendo juramentum præscriptum, probaverint ex animo errores in ea contentos quos Pius VI enumerat et vocat hæreses, in longo Brevi 10 martii 1791, ad cardinalem *de la Rochefoucault*.

De absoluteione ab hæresi.

1° Ab hæresi interna, nullo signo exteriori manifestata, non tantum episcopus, sed etiam quilibet confessarius simpliciter approbatus absolvere potest, ut communiter docent theologi etiam extranei, quia hæresis ob censuram reservatur, et nulla est censura pro culpa mere interna: item non reservatur peccatum illius qui verbo aut facto aliquem fidei articulum negavit, interius assensum retinendo; nam, licet in foro externo habendus sit ut hæreticus, coram Deo labe hæresis non est maculatus.

2° Certum est episcopos jure proprio habere potestatem absolvendi ab hæresi, et hæreticos resipiscentes cum Ecclesia reconciliandi, ut ex antiquis synodis et Patribus fuse ostendit *Collat. Andeg.*, t. iv, p. 5, et agnoscit *Bened. XIV*, de Synodo diocæ., l. 9, cap. 4. Sed jus illud varias pro tempore subiit mutationes, ut nunc dicendum venit.

3° Constat etiam nunc jure communi pertinere ad episcopos de hæresi inquirere et judicare, ac proinde pœnas judicialiter infligere et tollere. Igitur Episcopus absolvere

potest hæreticum resipiscentem et ad se sponte venientem, aut ad forum suum adductum, vel eum, postquam errores suos ejuravit, ad simplicem remittere confessarium, qui illum pro utroque foro absolvere poterit, tum ab hæresi, tum a censura ob hæresim incursa: id pluribus auctoritatibus adstruit *Bened. XIV*, loco citato, n. 3.

4° At difficultas est de hæresi quæ mansit occulta et ad forum externum non fuit deducta, an reservetur summo Pontifici, an vero episcopi ab illa absolvere possint. *Conc. Trid.*, sess. 24, cap. 6 de Reform., tribuit episcopis, non vero eorum vicariis, facultatem absolvendi, in eo casu, tum a delicto, tum a censura. Sed valde controvertitur apud *Bened. XIV*, de Synodo diocæ., l. 9, cap. 21, num illa facultas per bullam *In Cœna Domini* fuerit sublata. Affirmat illustris Pontifex, cum aliis plurimis, quorum sententia longe probabilior videtur. Unde nunc jure communi reservatio viget.

5° An autem hæc reservatio obtineat etiam apud nos? Expresse affirmat idem Pontifex, cap. 5. Verum gallicanarum consuetudinum assertores tenent episcopos in Gallia a crimine hæresis, sive occultæ, sive publicæ, per se vel per vicarios suos vel per quoslibet sacerdotes a se delegatos, absolvere posse, ratum habentes neque concilium *Trid.* hæc in parte, neque bullam *In Cœna Domini*, apud nos fuisse recepta, ac consequenter veterem disciplinam permansisse.

DD. *Gousset* in *Coll. Andeg.*, 2^a edit. in-8°, t. iv, p. 53, ait hanc facultatem episcopis Gallicanis sublatam fuisse per Constitutionem qua Pius VII antiquas sedes episcopales cum privilegiis earum exstinxit et novas erexit; at, juxta expositam Gallorum opinionem, hæc Constitutio non effectit ut bulla *In Cœna Domini* vim legis haberet, et revera de facto, ferme omnes episcopi Galliarum, nunc sicut olim, ab hæresi, sive occultæ, sive publicæ, absolvunt, quod agnoscit idem DD. *Gousset*, in sua *Theologia morali*, t. II, p. 627. Vid. quod diximus t. iv, p. 578.

Hæc autem episcoporum Galliarum facultas cessat in iis casibus quos S. Pontifex speciatim sibi reservat, ut

accidisse videtur quoad eos qui Constitutioni civili adhaeserunt.

6° Omnes autem Galliarum episcopi sibi reservasse videntur externam hanc absolutionem, quae ordinarie precedere debet reconciliationem fori poenitentialis, pro iis haereticis qui sectae separatae et anathematizatae publice adhaeserunt. Unde specialis ad hoc necessaria est commissio prout episcopus judicat expedire, habita ratione circumstantiarum. Publica enim hujusmodi reconciliatio non ita facile nunc imponenda est.

De prohibitione librorum in genere.

1° Semper aegre tulerunt haeretici Ecclesiam libros eorum prohibere. Protestantes et recentiores increduli multa congeserunt ut ostenderent illam tali non gaudere facultate, vel potius ut illam illiusque auctoritatem suggillarent. Inconcussis vero momentis demonstratur illam de sensu librorum infallibiliter judicare, ac potestatem malos prohibendi a primis saeculis usque ad nos exercuisse, ut videre est in Tractatu nostro *de vera Ecclesia*, parte 2, cap 4, art 3.

2° Cum autem, inventa arte typographica, libri haereticorum facile divulgarentur, Paulus IV jussit ut Index librorum vetitorum conficeretur. Patres concilii Trid. judicarunt, referente *Pallav.* l. 15, cap. 19, hunc Pauli IV Indicem correctione plurima indigere; novum ediderunt Indicem, eum iudicio et approbationi submiserunt Pii IV, qui illum expendit et a viris peritis expendi praecipit, atque bulla diei 24 martii 1564 confirmavit. Quoniam libri perniciosissimi quotidie prodibant, S. Pius V sacram *Indicis Congregationem* instituit, cujus esse voluit librorum vetitorum Indicem conficere, et curare ut novae censurae, prout opus erit, ei addantur. Haec Congregatio, ex cardinalibus ac pluribus aliis viris doctis constans, semper existit, et in judicandis operibus sibi delatis optimas ac benignas sequitur regulas, quas fuse tradit *Benedict. XIV* Constitutione *Sollicita*, diei 9 julii 1753.

Vox *Index* venit a verbo indicare, quia libros a quibus abstinendum est indicat.

3° In eo Indice prohibentur, 1° omnes libri ante annum 1515 a conciliis oecumenicis vel a summis Pontificibus damnati, etsi in eo Indice non inscripti; 2° omnes libri haesiarcharum, id est, eorum qui fundatores vel duces fuerunt sectarum haereticarum, v. g., *Lutheri, Calvinii, Zuinglii, etc.*, cujuscumque sint tituli aut materiae. Libri aliorum haereticorum de religione tractantes, etiamsi nihil mali haberent, prohibentur; non vero qui de materiis a religione diversis tractant. 3° Versiones Veteris Testamenti ab haereticis factae solis viris doctis et piis, iudicio episcopi, permittuntur; versiones vero Novi Testamenti ab haesiarchis factae nemini conceduntur. 4° Sacras Scripturas in linguam vernaculam a catholicis auctoribus versas nec legere, nec emere, nec vendere, nec retinere licet, sine licentia episcopi in scripto data: regulares hanc facultatem a praelatis suis obtinere possunt. Sed hanc licentiam episcopis et praelatis regularium sublatam fuisse contendunt doctores, ut infra dicturi sumus. 5° Lexica, Concordantiae, Indices et alia hujusmodi haereticorum opera, in quibus nihil fere est auctoris, probata permitti possunt. 6° Libri vulgari idiomate de controversiis inter catholicos et haereticos nostri temporis disserentes non passim permittantur, sed idem servetur ordo ac pro Bibliis lingua vulgari scriptis: alii vero libri, si sanam doctrinam contineant, non prohibentur. 7° Libri qui res lascivas seu obscenas ex professo tractant, narrant aut docent, omnino prohibentur, et qui eos habuerunt severe ab episcopis puniri possunt, nisi libri isti sint antiqui et ab ethnicis scripti. 8° Libri quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen aliqua inserta sunt ad haeresim, impietatem, divinationem vel superstitionem spectantia, modo a theologis catholicis expurgentur, permitti possunt. 9° Omnes libri et scripta geomantiae, hydromantiae, aeromantiae, pyromantiae, onomantiae, chiromantiae, necromantiae, sive in quibus continentur sortile-

gia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus rejiciuntur.

4º Ex hac prohibitione Indicis sequitur omnes libros, de quibus huc usque diximus, jure communi nec legi nec retineri posse sine peccato mortali, nisi bona fides aut necessitas excuset, aut detur materiæ levitas, ut infra explicabitur.

5º In multis casibus incurritur excommunicatio, modo summo Pontifici reservata, ubi videlicet agitur de libris in bulla *Cæne* memoratis; quandoque vero non reservata, ubi scilicet simpliciter adest censura Indicis.

Ex bulla *In Cæna Domini*, a pluribus summis Pontificibus in hoc confirmata, excommunicantur excommunicatione Papæ reservata, *hæreticorum libros hæresim continentes, vel de religione tractantes, sine auctoritate Sedis Apostolicæ, scienter legentes aut retinentes, imprimentes seu quomodolibet defendentes ex quavis causa, publice vel occulte, quovis ingenio vel colore.*

Plures igitur concurrere debent conditiones ut excommunicatio de qua agitur incuratur; scilicet 1º ut sit *liber*, id est, ait *Billuart*, opus ea quantitate compositum ut prudentium virorum judicio censeatur liber. Inter theologos graviter controversatur an excommunicationem incurrant qui hæretici concionem, epistolam, orationem aliamve parvam scripturam manuscriptam vel impressam, hæresim continentem vel de religione tractantem, legunt. Multi affirmant, quia in his eadem est prohibitionis ratio, scilicet periculum perversionis. Alii vero non pauci negant, hac ducti ratione quod hujusmodi parvæ scripturæ, separatim spectatæ, proprie vocari non possint libri: attamen bulla loquitur de libris, non vero de foliis separatis. Ita *de Lugo*, *Busenbaum*, *Sanchez*, *Layman* et plures alii apud *Ferraris* et *S. Ligorium* qui huic sententiæ suffragantur. 2º Ut auctor libri prohibiti sit hæreticus, aut, si lateat auctor, liber de hæresi ex professo tractet. Unde qui legunt librum pagani, Mahometani, Judæi alteriusve infidelis, etiam de religione tractantem et hæreses continentem, hanc excommunica-

tionem reservatam non incurunt; nec qui legunt librum auctoris catholici, hæreses ex ignorantia vel inadvertentia docentis, aut hæreticorum errores etiam in extenso referentis, ut eos impugnet; quia bulla *In Cæna Domini* loquitur de libris hæreticorum, et ex regula juris 14, *Odia restringi et favores convenit ampliari.* 3º Ut liber hæresim contineat vel de religione tractet; sic enim habet bulla, particula disjunctiva *vel* utens. Itaque liber auctoris hæretici vel unam continens hæresim, quamvis de materia a religione diversa tractet, vel nullum habens errorem, sed de religione tractans, v. g., de theologia dogmatica aut morali, de Scriptura sacra, de jure canonico, de ritibus Ecclesiæ, aut de aliis rebus spiritualibus, sub pœna excommunicationis prohibetur. 4º Ut liber *scienter* legatur vel retineatur, quia bulla hac utitur voce, et, ex regula juris 49, *In pœnis benignior est interpretatio facienda.* Hinc qui ex ignorantia etiam vincibili nescit librum esse auctoris hæretici, vel hæresim continere, aut de religione tractare, excommunicationem non incurrit eum legendo vel retinendo. 5º Ut liber prohibitus in notabili materia legatur; sic communiter doctores, qui parvitatem materiæ admittunt, licet valde sibi dissentiant in assignando quid materiæ gravitatem constituat: alii enim requirunt paginam, alii dicunt tres aut quatuor versus sufficere, alii decem lineas; alii, cum quibus *Ferraris* et *S. Ligorius*, volunt attendendum esse finem prohibitionis, et si quis, aperiendo librum, in doctrinam fidei oppositam incidat, etiamsi paucas lineas legat, excommunicationem incurrit, quia periculo perversionis se exponit; si vero liber de re indifferenti tractaret, etsi prohibitus, fortè qui usque ad paginam legeret, a peccato mortali et censura excusari posset. « Cæterum bene incurri potest censura, legendo solum præmium aut indicem libri, si in notabili quantitate percurratur, » inquit *S. Ligorius*, App. III, de Prohib. lib. cap. v, n. 6. 6º Ut liber legatur vel retineatur absque auctoritate Sedis Apostolicæ. Unde qui hanc obtinuerunt licentiam, vel a summo Pontifice, vel ab uno ex ejus delegatis, censuram non incurunt.